

Koning van het bos én de openbare ruimte

De eik: ijzersterk en 4 seizoenen mooi

Niet alleen in het bos, maar ook in de straat is de eik de grote kampioen. Door alle seizoenen heen staat hij er majesteeitelijk bij. Doordat hij inmiddels écht overal te vinden is, hoeft de eikenprocessievlinder bijkans alleen nog maar in het rivierengebied een stukje te vliegen en kan de boombeheerder ook met eikenspintkever zijn lol op tegenwoordig. Maar onze hofauteur Jan P. Mauritz ziet nog genoeg redenen om de Europese eik aan te prijzen.

Auteur: Jan P. Mauritz

Binnen de systematische indeling van het Regnum vegetabile – het Plantenrijk - behoort het geslacht *Quercus* tot de Orde van de Fagales en daarbinnen tot de familie van de Fagaceae of Cupuliferae (cupula = beker). De familie der Fagaceae zijn nootvruchtige katjesdragers. De verhoogde bloembodem groeit uit tot een beker, of anders gezegd een napje die de nootvrucht geheel (*Fagus* met een vierkleppige cupula) of gedeeltelijk (*Quercus*) omsluit. Andere geslachten binnen deze familie zijn *Fagus*, *Castanea*, *Nothofagus* en de voor de meeste stervelingen onbekende geslachten *Castanopsis*, *Lithocarpus* en *Pasania*.

Binnen de familie van de Fagaceae behoort het geslacht *Quercus* tot de onderfamilie Quercoideae; de eikachtigen. *Quercus* is een heel groot en soortenrijk geslacht met ongeveer 500 species. Sommige auteurs spreken zelfs van meer dan 600 soorten. Ongeveer 220 soorten komen voor in de gematigde zone van het noordelijk halfrond met inbegrip van de subtropische klimaatzones van Europa, het Middenoosten, Azië, Japan, de Verenigde Staten en Midden Amerika, maar ook komen er nogal wat soorten op het zuidelijk halfrond voor.

Indeling

Vanwege het grote aantal species binnen het geslacht *Quercus* kunnen er verschillende onderverdelingen gemaakt worden op bijvoorbeeld soortniveau, op natuurlijk verspreidingsgebied, op continenten op aarde, of morfologische kenmerken, boomvormers en struikvormers, bladverliezend of bladhoudend, enz. Daar komt nog bij dat natuurlijke hybriden of kruisingen tussen nauw verwante soorten in de natuurlijke verspreidingsgebieden van eiken veelvuldig voorkomen. In de vorige editie van dit blad hebben een aantal Amerikaanse eiken de revue gepasseerd en nu is het dus het moment voor de Europese eiken. In een volgende editie volgen de soorten van rondom de Middellandse Zee, aangevuld met de eiken uit Klein Azië, China en Japan. En dan zijn we rond - de wereld rond, bedoel ik dan.

De Europese eiken

Hier bedoel ik dus de bomen uit West-, Midden- en Zuidoost-Europa met als species in alfabetische volgorde *Quercus castaneifolia*, *Quercus cerris*, *Quercus frainetto*, *Quercus macranthera*, *Quercus petraea*, *Quercus pubescens*, *Quercus robur* en *Quercus x hispanica*. Daarnaast zijn er nog een aantal species die ik niet verder voor het voetlicht zal brengen omdat ze buiten botanische tuinen niet of nauwelijks in cultuur zijn of hier onvoldoende winterhard.

Kenmerken

De bladverliezende, woudvormende eiken van Europa zijn hele grote, hoge bomen met meestal ook brede kronen van 25 tot 35 meter hoog. Het zijn bomen met zware stammen en gesteltakken die de enorme kronen torsen. De meeste eiken vormen een zwaar, diepgaand, breed spreidend, hartvormig wortelgestel en op de armere, steenachtige gronden juist een aange-

past, minder diep wortelend grillig wortelgestel. De stamschors van de grote eikensoorten is ruw, dik en diep gegroefd met lange verticale, kante of afgevlakte schorsruggen die vaak zeer dik en ruig gevoerd is. Deze schorst zet zich voort in de zware gesteltakken. Door deze ruwe schors krijgen deze enorme bomen ook nog eens een zeer imposante verschijning. De kleur van de schors is zeer variabel; van lichtgrijs via grauwgrijs naar lichtbruin tot zwartachtig bruin en alle tussenliggende varianten. De grote Europese eiken hebben doorgaans tamelijk dikke, stevige, korte en onregelmatig vertakte twijgen die per soort weer van kleur verschillen, wel of niet donzig, viltig of sterharig behaard zijn in verschillende kleuren met of zonder wrattige of ruwe oppervlakte.

De knoppen staan aan de uiteinden van de twijgen en kortloten, in groepen met de middelste knop (de eindknop) wat groter dan de omringende knoppen. De knoppen zijn bedekt met zogenaamde knopschubben die dakpansgewijs hun functie vervullen. De knopschubben zijn soms donzig of viltig behaard of langs de randen gewimperd, met haartjes eraan. De knoppen zijn rond tot eivormig, stomp afgerond of kort toegepunt met een geelbruine tot roodbruine kleur. Zoals gezegd is de eindknop bij een aantal soorten beduidend groter dan de omringende knoppen (bijvoorbeeld *Quercus castaneifolia*) en bij andere soorten is dat niet het geval. Eiken hebben een verspreide bladstand waarbij de bladeren aan de twijgeinden als regel sterk opeengehoopt staan in onregelmatige kransen of bladproppen. De bladeren zijn altijd enkelvoudig en ze zijn bladverliezend, groenblijvend of half-groenblijvend. De bladeren zijn afhankelijk van de soort, zittend, zeer kort of lang gesteeld en zeer verschillend van vorm, grootte en bladkleur. De bladvorm loopt van lang eivormig of ovaal

omgekeerd eivormig, veerdelig gelobd met afgeronde, symmetrische diepe lobben zoals *Quercus robur* en *Quercus cerris*, via de smal ovaal tot lancetvormige, getande, gezaagde of gekerfde bladranden met nerven die als naalden eindigen zoals van *Quercus castaneifolia*, *Quercus x hispanica* en *Quercus libanii* tot aan eirond tot ovale met ondiep bochtige en scherp getande bladeren van *Quercus ilex* en alle daar tussenliggende en of nog sterk afwijkende bladvormen. De bloeiwijze van eiken is éénslachtig en éénhuizig, hoeft geen nadere toelichting hé, en de manlijke bloemen hangen in smalle, slanke aarvormige katjes bijeen. Elk bloempje heeft een 4- tot 7-delig bloemdek met gewoonlijk 6 meeldraden, groenig tot gelig groen van kleur. De vrouwelijke bloemen zitten in de verhoogde bloembodems, met in elke bloembodem één bloemetje, met veel, nog minuscuul kleine omwindselblaadjes die uitgroeien tot de houtige schubben van de cupula, het napje waar de eikel in gevormd wordt.

Het vruchtbeginsel bevat meestal 3 eitjes waarvan er één uitgroeit tot de eikel. De vrucht van alle eiken is een eikel, een nootvrucht die omgeven wordt door een dunne schaal die bij rijping hard leerachtig wordt, tot bijna houtig. De eikel heeft een zogenaamde navelvlek, een lichtere vlek waardoor de eikel gevoed is en waarmee hij vastzit aan het napje. De eikels zijn variabel van vorm en grootte van lang eivormig tot vrijwel rond of kogelvormig en 20 tot 40 mm lang. De eikel wordt altijd maar ten dele omvat door het napje; de cupula, voor 1/4 tot de helft en soms wel tot 2/3 deel, maar nooit helemaal. De cupula is bezet met grotere of kleinere, dikkere of dunnere schubben die dicht of juist los gerangschikt zijn om de schaalvormige nap. Bij sommige soorten zijn deze schubben zelfs afstaand, omgebogen of zelfs omgekruld, meestal kaal maar soms ook donzig of viltig behaard of franjeachtig met lange, stugge haren waardoor de cupula er mosachtig (*Quercus x hispanica* en .. Ja hoor, ook de *Quercus cerris* en die heeft hier zijn Nederlandse naam aan te danken) uitziet. Onder andere in Krüssmann's Handbuch der Laubgehölze staan pagina's vol met allemaal verschillende bladvormen en eikels in hun cupula.

Eiken door de eeuwen heen

De eik werd in West-Europa al ver voor onze jaartelling door onze voorvaders vereerd als een heiligdom. De geesten van de voorvaders woonden in deze grote bomen en waakten over

Kroezeboom, Fleringer es.

De druiden danken hun zuiver Keltische naam aan de eik: dru = eik, (w)id = weten.

hun nageslacht. Voor veel oude volken was de eik dus de machtigste boom die met eerbied behandeld moest worden. Dit blijkt onder meer uit de Keltische naam voor hun priesters; de Druiden. Het woord druides is namelijk een zuiver Keltisch woord samengesteld uit dru = 'eik' en (w)id= 'weten'. Druiden konden met eiken en andere bomen spreken en ontleenden hun kennis en wijsheid voor een deel daaraan. Panoramix, de druïde uit Asterix en Obelix is daar weer mooi voorbeeld van. De jarenlange opleiding van de druiden, hun inwijdingsrituelen en hun ceremoniën vonden plaats in heilige eikenwouden. In de mythologie worden goden en bomen vaak met elkaar verbonden. Denk maar eens aan de Keltische boomhoroscoop, maar ook aan de Romeinse en Germaanse goden.

Eiken hadden dus, net als linden (zie Boomzorg tweede jaargang nummer 5) een zeer belangrijke rol in de samenleving en de cultuur van de volkeren. Binnen heel Europa staan deze bijzondere eiken als markebomen om grenzen van akkers te bepalen, op grenzen tussen twee adellijke vorstendommen of erfgoederen, op kruispunten van wegen, etc. ; teveel om op te noemen. Onder deze bomen werd ook rechtgesproken, werden kerkdiensten gehouden of andere bijeenkomsten georganiseerd. De oudste eik in Nederland is de Kroezeboom op de Fleringer Es in de gemeente Tubbergen. Deze boom is ergens tussen 1500 en 1600 geplant als markeboom van waaruit de akkers van de verschillende boeren op de es uitgezet werden. Een bijzondere boom van ca. 15 meter hoog, met een stamomtrek van 7.30 meter. In heel Europa zijn tal van voorbeelden van eeuwenoude eiken, zoals 'wodanseiken' in Nederland en Duitsland, maar ook vergelijkbare bomen in Engeland, Frankrijk, Polen, België, Tjechië, Scandinavië, etc. Het boek 'Monumentale bomen in Europa' van Jeroen Pater geeft een schitterend overzicht van de boomreuzen in Europa en de uitgave van de 'Bomenstichting; 'Bijzondere bomen in Nederland' geeft een prachtig overzicht van 250 bijzondere species in ons eigen land die per provincie gerubriceerd zijn met de daarbij behorende boomgegevens en bijzondere verhalen van deze bomen.

Het sortiment

Ik ga u een aantal eiken voorstellen en wel de bomen die ik de moeite waard vind en waarvan deze kennismaking met u hopelijk zal leiden tot een veelvuldiger gebruik van deze zeer fraaie bomen. Er zijn dus veel meer eiken, die allemaal door hun verscheidenheid en verschillende eigenschappen goed toepasbaar zijn in het openbaar groen, parken, begraafplaatsen maar ook als straat en laanboom of als sieraad in de kantoor of privétuin. Zoveel soorten en cultivars, er is er altijd één voor u beschikbaar.

Bijzondere eikencollecties zijn te zien in het Arboretum Trompenburg in Rotterdam, www.trompenburg.nl, een fascinerend en schitterend arboretum met zeer bijzondere en uitgebreide collecties bomen, struiken, vaste planten, bollen en knollen en het Arboretum Poort Bulten in De Lutte, gemeente Losser www.arboretumpoortbulten.nl, een park van 19 ha met bijzondere bomen en plantencollecties.

Quercus robur. Jong blad en bloeiwijze.

Quercus robur; de zomereik

De zomereik of gewone eik wordt in Nederland ook wel inlandse eik genoemd. Deze boom is al eeuwen lang de belangrijkste boom in Europa en heeft een zeer groot verspreidingsgebied van Zuid-Scandinavië, West- en Midden-Europa, Engeland en Ierland, met uitzondering van het noordelijke deel van Schotland, tot in de punt van de laars van Italië, Noord-Spanje en Portugal, de Griekse eilanden, Turkije, Noord-Irak en in Rusland tot aan het Oeralgebergte. De boom komt niet voor op Cyprus, Sicilië, Sardinië en de Balearen en wel op Corsica en Kreta. Zomereiken zijn typische bomen voor de laagvlakten van vruchtbare rivierdalen en de onderste vruchtbare en vochthoudende zones van de gebergten. Het optimum van de zomereik ligt in de prachtige eikenwouden van Frankrijk, zo in de omgeving van Le Mans en Tour.

De zomereik, samen met de winterdik en hun bastaards, is een grote woudvormende boom met een enorme betekenis voor de mens, zowel voor wat betreft het spirituele en culturele zoals hierboven beschreven, als wel de economische betekenis voor de samenleving. Eikenhout is vanaf ca. 800 jaar voor Chr. in toenemende mate door de mens gebruikt als bouw materiaal en geriefhout voor het vervaardigen van gereedschappen en andere gebruiksvoorwerpen. Kort na zijn overwinning bij Hastings in 1066 liet de Normandische koning Willem de Veroveraar in Zuid-Engeland ten zuidwesten van Londen een groot gemengd loofhoutbos aanplanten met als hoofdsort zomereik om als jachtterrein voor hem en zijn hofadel te fungeren. Hij noemde het gebied the New Forest. Heden ten dage is dit enorme bosgebied, doorspekt met open gebieden voor veelal de veeteelt, ongeveer 44.000 ha groot, waarvan het overgrote deel een beschermde status heeft. Er staan nu nog bomen die dateren van de eerste aanplant en dus ruim

Quercus robur

Quercus petraea

Habitus

Zware korte stam, breed spreidende, grillige en horizontaal vertakte kroon onregelmatig en diep gegroefde, grijsbruine schors. Twijgen korter en bruinig- groen van kleur.

Meer doorgaande, lange, rechtere stam, scherpere takhoek en meer regelmatige en smallere kroon. Schors minder diep gegroefd, regelmatiger en langer verticaal doorlopend. Twijgen dunner, langer en groen van kleur.

Knoppen

Kegelvormig tot eirond, afgestompte top en bruin van kleur.

Grotere knoppen, spits en langer, vooral de eindknop en meer grijsgrauw van kleur.

Blad

Zittend tot zeer kort gesteeld, onregelmatig gelobd met 4 tot 6 paar afgeronde lobben. Blad bovenzijde donkergroen en onderzijde licht-blauwig groen. Blad is soepel. Blad in kransen op de kortloten opeengehoopt onderzijde meer grijsgroen. loopt rood-groen uit en St. Janslot helderrood en leerachtig. loopt vroeger uit en in de herfst eerder verdord en stoot blad in de herfst geheel af.

Gesteelde bladeren aan gele bladstelen en middennerf. Regelmatig en symetrisch gelobde bladeren met 5-9 grote lobben. Bladbovenzijde glimmend donkergroen. Blad is harder, Loopt geel-groen uit en St. Janslot ook geel-groen. Loopt 14 dg later uit, blijft langer groen en houdt bruin blad tot het voorjaar vast.

Bloeiwijze

Vrouwelijke bloemen zijn gesteeld en zitten 1-2 bij elkaar.

Vrouwelijke bloemen zittend of zeer kort gesteeld, 3 tot 7 bloemen bijeen.

Vrucht

Eikels aan 2 tot 6 cm lange stelen, ei- tot spoelvormig, 20-30 mm lang met de grootste breedte boven het midden en met overlangse donkere ribben over lichtere eikel.

Eikels ongesteeld, kleiner en slanker met de grootste breedte onder het midden en meestal niet geribd.

(Overzicht uit *Boomspeigel 4, het geslacht Quercus door F. J. Fontaine voor boomkwekerijen M. van den Oever en Zn. BV uit Haren*).

tige stamomtrekken van meer dan 12 meter. Je wordt er stil van, hééél stil en ook hééél klein als je zo'n boom ziet. Nee, niet goed, als zo'n boom op jou neerkijkt bedoel ik, echt, ga het maar eens beleven daar in Engeland en je vergeet het nooit meer! De *Quercus robur* is een machtige, sterk vertakte majestueuze boom van ca. 25-35 meter hoog en in zijn optimale omstandigheden wel tot 40 meter met een brede onregelmatige kroon. De boom heeft een zware stam die zich snel vergaaffelt in zware kroontakken. De boom heeft een zware, donkergrijze gegroefde schors die in diepe voren vanuit de stam de gesteltakken inloopen. Het blad is omgekeerd eirond, zeer variabel in grootte van 5 tot 15 cm lengte en 4 tot 8 cm breed. De bladrand is onregelmatig gelobd met 3 tot 7 afgeronde redelijk symmetrische lobben met een zeer korte bladsteel. Het blad is vrijwel altijd zittend. Het blad is diepgroen aan de bovenzijde en licht-blauwig groen aan de onderzijde en loopt bruinrood tot bronskleurig uit. Het tweede schot, het St. Janslot, is schitterend helder purper tot bloedrood van kleur. De eikels zitten in het algemeen bijeen in groepen van 2 tot 6 stuks aan een lange gemeenschappelijke, vrij dunne steel.

de nap en blijft lange tijd heldergroen van kleur. De eikel rijpt in het eerste jaar, is eivormig en bij rijping lichtbruin van kleur. *Quercus robur* heeft meer dan 40 CV's van verschillende kroonvormen, bladvormen tot aan bont, geel of rood blad en alle mengingen daartussen.

Quercus robur 'Concordia'

Deze kleine, breed spreidende boom tot ca. 6-9 meter hoog is omstreeks 1834 op de kwekerij Van Geerts in België geselecteerd en in de handel gebracht. De boom heeft normaal gevormd blad, maar is goudgeel van kleur. De boom verkleurt niet en heeft een iets donkerdere herfstkleur. Bijzonder verschijning als solitaire boom.

Quercus robur 'Pectinata'

Een vrij kleine boom, met als bijzonderheid de diep ingesneden smalle, lijnvormige lobben van het blad. Het lijkt op insectenvraat, maar is het niet vanwege het uniforme karakter van de lobben die ook niet opkrullen. De boom is omstreeks 1864 in Duitsland geselecteerd.

Quercus robur 'Koster'

De meest bekende, gesloten smal piramidale tot zuilvormige eik die uitsluitend vegetatief vermeerderd dient te worden. De gewone 'Fastigiata' die uit zaad gewonnen wordt, zakt in de meeste gevallen uit, wat meestal begint met dat één of meerdere takken wat vreemd de kroon uitsteken en dan is het gebeurd: binnen enkele jaren zwabberen de takken de kroon uit, wat ook nog eens geen fraai gezicht oplevert. De échte Koster is door de Boskoopse kweker Koster geselecteerd en wordt dus veredeld voor het enige juiste resultaat.

Quercus robur 'Pendula'

Deze schitterende treurvorm is al in 1788 in Engeland geselecteerd en wordt een majestueuze grote bomen met een koepelvormige kroon met afstaande takken die aan het einde van de takken sterk neerbuigen. De zeer lange, tot meer dan 2 meter, sterk hangende twijgen zorgen voor het treurende karakter. Een bijzondere fraaie boom die wel de nodige ruimte vraagt.

Naast deze vegetatief vermeerde CV's is er ook een aantal generatieve selecties uit zaad in de kwekerijen in productie. Deze zogenaamde A -selecties worden uitgegeven door de Naktuinbouw en dragen vaak de naam van waar de moederboom of – bomen staan. Bekende voorbeelden daarvan zijn de selecties Ede-de Klomp, Haps en Elsendorp. Minder bekende selecties zijn Ede 01, Eindhoven en Boekel. Allemaal op uiterlijke kenmerken geselecteerde bomen waar de eikels van verzameld worden. Mogelijk zijn zij niet helemaal uniform qua kroonvorm en groeitempo, maar als groot voordeel

hebben zij dat ze op eigen wortel staan en ook prima laanbeplantingen kunnen vormen op brede groenstroken of in het buitengebied.

Quercus petraea; de wintereik

De broer van... Ja, want de wintereik is beduidend minder bekend dan zijn broer. Het natuurlijk verspreidingsgebied van deze eik is kleiner dan, zowel in oostelijke als zuidoostelijke richting. De wintereik zijn optimum ligt in Oostenrijk in Stiermarken, Hongarije, het Donau-gebied en Oost-Pruisen en de boom is meer een heuvelland boom op de hellingen van de gebergten waar

hij ca. 200 meter hoger komt dan zijn zomerse broer. De boom kan meer schaduw verdragen en ook meer droogte. *Quercus petraea* heeft een meer doorgaande stam waardoor de boom ook werkelijk hoger wordt dan zijn broer en wel tot 45 meter hoog in een optimale groeiomgeving. De kroonvorm is wat smaller en meer opgaand, met minder takken in de kroon, waardoor de boom een wat ijlere indruk maakt. Mooier, vind ik persoonlijk. Zomer- en wintereiken staan botanisch gezien zeer dicht bij elkaar, waardoor de enorme en veelvuldige hybridisatie een natuurlijk gevolg is. Door de talloze variaties tussen beide ouders is het bijna onmogelijk om zuivere roburs en *petraea*'s te vinden. Om u in ieder geval een handje te helpen, staan de voornaamste morfologische eigenschappen hieronder in het groene kader naast elkaar.

Quercus petraea heeft ook de nodige CV's, maar ook hier wat minder dan zijn broer. In mijn ogen de belangrijkste zijn:

Quercus petraea 'Columna'

Een smal opgroeiende zuilvorm, rond 1935 in Duitsland geselecteerd. Deze traag groeiende boom is in de jeugdfase zeer zuilvormig en dan blijft in veel gevallen zo, maar ook zijn er species die op latere leeftijd takken uit de kroon laten zakken. Door deze direct weg te halen kan dit proces sterk vertraagd worden. Van een boom op Trompenburg, met een zeer steile groeivorm en een rechte doorgaande spil is voor de vermeerdering enthousiast gekozen en opgekweekt.

Quercus petraea 'Mespilifolia'

Waarschijnlijk de meest bekende CV van de wintereik. De boom groeit als de soort, maar kleiner, met smal lancetvormig blad tot wel 16 -18 cm lang en een smal uitlopende bladvoet. Het blad is gaafrandig en gegolfd, zonder lobben of tanden en diepgroen van kleur. Bijzonder is dat het blad van het St. Janslot wel het normale blad van *Q. petraea* heeft, waardoor er twee bladvormen aan een individu voorkomen. Het is een bijzonder fraaie parkboom.

Afsluitend bij de zomer en wintereiken is helaas de constatering dat er de laatste jaren een aantal vervelende en nare aandoeningen in de bomen voorkomt, zoals de eikenspintkevers en de eikenprocessierups, die toch wel ernstige vormen aannemen en het gebruik van deze bomen beperken.

Quercus petraea

Quercus cerris en zijn blad en eikels

Quercus petraea 'Mespilifolia' blad

Quercus castaneifolia; de kastanjebladige eik

De Nederlandse naam zegt het al; het blad van deze eik lijkt zeer sterk op dat van een tamme kastanje (*Castanea sativa*). De boom komt van nature voor in de wouden ten westen van de Kaspische Zee, in Noord-Iran en de Russische Kaukasus. Het zijn grote, hoge bomen tot 25 meter hoog met een brede, ronde kroon. De twijgen zijn grijs viltig behaard en op latere leeftijd glad en kaal met grote eironde knoppen, omgeven door steunblaadjes. Het blad is langwerpig tot elipsvormig en wel 9 tot 16 cm lang en 5 tot 7 cm breed met grove driehoekige tanden met naaldvormige punten. Het blad is bij uitlopen bruinachtig tot violet groen en later fraai glanzend donkergroen met een grijsviltige onderzijde. De eikels zijn alleenstaand of in paren van 2 tot 3, aan zeer korte stelen en bijna zittend, 20 tot 30 mm lang, omvat door een halfronde nap met teruggebogen harige schubben.

Fraaie en grote bomen inmiddels, en ook in Trompenburg en in het Cantonspark in Baarn staan grote exemplaren. Bijzondere boom die meer onder de aandacht moet komen. Er is slechts één CV van deze eik en wel 'Greenspire', een zeer krachtig groeiende brede zuilvorm met een wat gedrongen habitus. De boom komt van de bekende Hillier nurseries uit Engeland (1948).

Quercus cerris; de moseik

Weer zo'n grote, hoge boom van meer dan 35 meter hoog in zijn natuurlijke verspreidingsgebied wat ongeveer het midden van West- en Oost-Europa omvat met als noordelijke grens midden-Frankrijk, via Oostenrijk, Hongarije zo naar de Zwarte Zee en het Middellandse Zeegebied als ondergrens. Moseiken hebben doorgaans zware, goed doorgaande stammen met afstaande zware kroontakken die een breed kegelvormige kroon vormen. Op latere leeftijd, dus na een paar eeuwen wordt de kroon meer breed en spreidend. De schors is ruw gegroefd donkergrauw tot zwart van kleur met lange, brede schorsplaten. Een belangrijk kenmerk ten opzichte van onze inlandse eiken. De twijgen zijn grijs viltig tot bruin van kleur en hoekig aan de top. De knoppen zijn vrij klein en donzig behaard en vooral de opeengehoopte eindknoppen zijn omgeven door windsels van draadvormige mosachtige steunblaadjes. Het blad is variabel 6 tot 12 cm langwerpig, en zowel aan de voet als aan de top versmallend met een behaarde bladsteel. Het blad is veelvormig, grof getand gelobd met 4 tot 9 sym-

metrische tandvormige tot driehoekige lobben met een gave bladrand. Het blad is stug, leerachtig en matglanzend donkergroen van kleur. Bij uitlopen is het blad sterharig bekleed, dat op latere leeftijd uitsluitend aan de onderzijde langs de nerven blijft zitten. De herfstkleur is geelbruin en het blad blijft heel lang aan de boom.

De eikels staan in groepen tot 4 bijeen en vrijwel zittend tot kort gesteld met dik behaarde steeltjes. De eikel is donkerbruin van kleur en zit tot ongeveer de helft in de nap die met priemvormige, harige omgeslagen schubben als het ware als een mosbedje onder en deels rond de eikel zit. Vandaar de naam moseik, ik had het zelf kunnen bedenken.

Quercus cerris is een fantastische boom voor in de openbare ruimte, zowel als laan en straatboom voor bredere profielen als parkboom en solitaire boom op bijzondere locaties. Er zijn 7 CV's van de Moseik waarvan 'Argenteovariegata' roomwit kleurige bladranden en gevlekte bladeren heeft. Deze boom fleurt de soort zeker ten goede op. De CV 'Laciniata' heeft, zoals u wel kan raden, diep ingesneden en zelfs gedeelde puntige bladlobben en 'Wodan' is een boom ongeveer als de soort, maar met lange, diepe bladlobben.

Quercus frainetto; de Hongaarse eik

De Hongaarse eik sluit de rij. Een schitterende boom uit de Balkan, Hongarije, Roemenië en

De entplaats

omstreken. In Hongarije algemeen voorkomend in het bergland van 300 tot ca. 1000 meter boven zeeniveau. Daar komen exemplaren voor van meer dan 40 meter hoog. De boom is rond 1800 al ingevoerd in Nederland. Hongaarse eiken zijn snel groeiende grote zware bomen van 25 tot wel 40 meter hoog met een regelmatige ronde kroon die na een paar eeuwen breder wordt. De boom kenmerkt zich door een korte, zeer zware imposante stam met regelmatig en diep gegroefde, grijsbruine tot donkergrijze schors waaruit zich enorme kroontakken vormen die de machtige kroon vormen. Het blad is omgekeerd eirond en 10 tot 18 cm lang en 7 tot 12 cm breed en aan de bladvoet sterk versmallend en geoord. De

top van het blad is 3 lobbig afgerond. Het blad heeft 7 tot 10 diepe lobben die vanaf de bladsteel steeds groter worden en de grootste lobben zijn zelf ook weer gelobd of stomp getand. De bovenzijde van het blad is matglanzend donkergroen en de onderzijde grijsgroen en blijvend behaard. De eikel van de Hongaarse eik zittend, 2 tot 5 bijeen en zijn 20 tot 30 mm lang eivormig en voor ca. de helft omgeven door een vruchtbecher met vrij grote priemvormige, zacht behaarde schubben. Er zijn 2 CV's van Quercus Frainetto waarvan Quercus frainetto 'Trump' de bekendste is met een steiler opgaande takstand waardoor de boom smaller blijft en een eivormige kroon vormt in plaats van rond.

Belangrijk

Er komen te weinig eikels aan de Hongaarse eik en dus is vegetatieve vermeerdering de enige mogelijkheid. Zoals u weet, is een goede onderstam-ent combinatie is absoluut van levensbelang om het enorme risico van (Uitgestelde) Onverenigbaarheid zoveel mogelijk te voorkomen (zie het vorige artikel over Amerikaanse eiken). Quercus frainetto kan het beste veredeld worden op Quercus cerris en niet op Quercus robur. Frainetto en cerris staan genetisch dicht bij elkaar dan de combinatie met robur. Daarnaast is de groeisnelheid van bomen ongeveer gelijk, waardoor de diktegroei ook beter op elkaar is afgestemd.

Afsluitend

Europese eiken zijn fantastische bomen, groot, heel groot en machtig imposant. In heel Europa staan gigantische exemplaren met allemaal hun eigen verhaal. En vaak zijn de verhalen zeker zo leuk en leerzaam als de boom zelf. In Engeland staan nog erg veel van deze reuzen, maar ook bomen van andere geslachten met enorme afmetingen staan verspreid in Europa. De bomen zijn fantastisch toepasbaar in cultuur zowel in het stedelijk gebied als in het buitengebied. De CV's van de verschillende soorten bieden voor elk wat wils. Bij veel eiken geldt de uitspraak 'Boompje groot, plantertje dood', maar dat betekent wel prachtige reusachtige bomen waar het nageslacht volop van geniet. En vergeet niet dat niet alle eikels aan een boom hangen! U vraagt naar een voorbeeld? Wat denkt u van allen die een brede toepassing van het sortiment in de weg staan?!

De auteur Jan P. Mauritz (jan.mauritz@cyber-adviseurs.nl) is unitmanager Bomen en Beplanting bij Cyber bv en zelfverklaard 'bomoloog'.